

AMINTIRI DESPRE MARELE DASCĂL GHEORGHE SPACU

Constanța RIZESCU¹

ABSTRACT: Gheorghe Spacu was one of the most important Romanian professors. The Head of the Department of Inorganic and Analytical Chemistry at the Science University from Bucharest, since 1940, he taught lectures which were attended not only by his students, but by the specialists in various domains and professors from other faculties, as well. He was not only a professor, but a model of integrity and humanity for his students. To Gheorghe Spacu, and other such teachers, we, the former students, owe the honest, open communication and the team spirit. This paper is above all a recollection of events during the lectures of our great schoolmaster.

KEYWORDS: Gheorge Spacu, memories, chemistry, lectures, students

În anul 1883, la 5 decembrie, s-a născut la Iași cel ce avea să devină pentru noi, studenții de mai târziu de la Universitatea București, și poate nu numai pentru noi, „marele dascăl”.

După ce a urmat cursurile Liceului Național din Iași, în 1902 a început cursurile Facultății de Științe, Secția de Fizico-Chimice din Iași. Apoi, după absolvirea facultății din Iași, în anul 1905 pleacă mai întâi la Viena, și nu după multă vreme la Berlin, lucrând în laboratoarele moderne din cele două mari orașe. A obținut titlul de doctor în chimie în anul 1916. În toamna anului 1919 Gheorghe Spacu devine profesor la Facultatea de Științe a Universității Cluj. Profesorul Gheorghe Spacu depune o muncă susținută în organizarea laboratoarelor Universității Cluj, de curând înființată, punând bazele unei școli puternice de chimie.

În anul 1940 Gheorghe Spacu devine șeful catedrei de Chimie anorganică și analitică a Universității de Științe din București. Zece ani mai târziu, o serie numeroasă de studenți, conform planurilor de stat de atunci (printre care și eu), am început cursurile Facultății de Chimie din Universitatea

¹ Doctor în chimie, membru de onoare al Societății Române de Istoria Farmaciei, membru titular al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

București. Știam cu toții că profesorul Gheorghe Spacu era unul dintre cei mai importanți profesori, dar și cel mai de temut. Știam că, datorită unei bune organizări, noi studenții beneficiam și de o sală modernă la etajul doi, chiar în clădirea universității mari, dar că în câțiva ani profesorul Spacu reușise să modernizeze și să înzestreze laboratoarele din Splaiul Dâmboviței într-o clădire cochetă din dreptul podului Iulia Hașdeu. Din păcate, această minunată clădire, care ne-a rămas vie în memorie tuturor celor care am studiat acolo, a fost distrusă în urma marelui cutremur din anul 1977.

Cursurile marelui dascăl nu erau ascultate numai de studenți, ci și de specialiști din diverse domenii, profesori de la alte facultăți, nu numai de chimie, care veneau cu mult înainte de începerea cursului programat și luau loc în fundul sălii, prima parte a sălii fiind ocupată, desigur, de studenți. Ținuta profesorului era impecabilă, majoritatea costumelor de haine de diverse culori de gri, privirea pătrunzătoare, glasul sobru, puternic și clar. Materialul iconografic era bogat, din tabele mari de 1–2 m/1,5 m, cu formule mari scrise cu tuș negru și care erau purtate de un asistent; pe măsură ce profesorul vorbea, acesta le afișa pe tablă sau pe pereți, în locuri dinainte stabilite. Diapozitive nu existau atunci, și nici retroproiectoare.

Exigența marelui dascăl era legendară: se spunea că „l-a trântit la examen chiar pe fiul lui – profesoru de mai târziu de la Politehnică, Petre Spacu.”

O altă latură a acestei exigențe era faptul că studenții erau învățați să-și autoevalueze cunoștințele. Dacă te prezentai la examen și pe parcurs îți dădeai seama că nu ești suficient de pregătit, îți dădea voie să te retragi din examen, fără să te considere că „ai căzut la examen”. Poate că aceasta se întâmpla și pentru a nu ne descuraja.

Într-o zi, înainte de a începe un examen, în sala plină de studenți, la catedră fiind dascălul (profesorul nostru, Gheorghe Spacu), acesta primește vizita unei asistente, reprezentanta Comitetului de Partid:

„Tovarășe profesor, pentru examenul care a avut loc ieri trebuie să raportați la Biroul de Partid rezultatele”.

Profesorul Gheorghe Spacu, foarte calm, întreabă: *„Cred că rezultatele se dau în procente, nu-i așa?”*

Răspunsul tinerei tovarășe: *„Da, desigur”.*

Atunci, profesorul Gheorghe Spacu îi amintește: *„Păi ieri au rămas în examen numai doi studenți. Restul s-au retras din examen. Așa că, din cei doi*

care au susținut examenul până la sfârșit, un student a căzut și unul a trecut. Deci, scrie: din cei care au susținut examenul, 50% au reușit iar 50% au căzut la examen.”

Și totuși, sub carapacea de om aspru și dur, se ascundea o fire duioasă, și care, atunci când unele experiențe de laborator erau încununuate de succes, profesorul Gheorghe Spacu obișnuia să fredoneze sau să fluiera, să cânte într-un cuvânt, arii de operă sau muzică clasică.

Noi studenții treceam cu evlavie în dreptul etajului doi, unde profesorii cu asistenții respectivi își desfășurau activitatea, și desigur, pentru noi cei tineri, am realizat că profesorul a constituit un model viu.

Așa că, seara, când terminam laboratoarele din Splaiul Dâmboviței, mergeam pe Cheiul Dâmboviței spre Piața Unirii, ne opream la vechea Sală de Operetă, unde aveau loc spectacole de operă și operetă. Clădirea Operei de astăzi încă nu era construită. La ușa de intrare din spatele clădirii respective ne întâmpina „o tovarășă” binevoitoare, cu degetul pe buze: „așteptați pauza după primul act!”. Apoi, ne dădea drumul, intram în sală, și luam loc pe scări, pe lângă scaune, sau în fundul sălii. Stăteam pe jos, și ca să fim mai înalți, ne așezam pe halatele de laborator făcute sul.

Așa că știam tot repertoriul respectiv din anul acela, dar numai de la actul II în sus. La sfârșit, privirile artiștilor se îndreptau spre fundul sălii, acolo unde știau că se află noua generație.

Cursurile despre combinații complexe, profesorul Gheorghe Spacu le ținea în sala mare de la etajul doi din clădirea de pe Cheiul Dâmboviței, și aveau loc numai dimineața. Cu mult înainte de începerea cursului, șefa de lucrări ne anunța: „Copii, vine Profesorul!”. Toți priveam pe fereastra din stradă să vedem sosirea profesorului Gheorghe Spacu. În aceeași perioadă, pentru numai câteva luni, a fost Ministru al Învățământului un alt mare savant, ce ne-a predat cursuri de chimie fizică, profesorul Ilie Morgulescu.

Acesta beneficia de o mașină mare neagră. Așa că, în diminețile când noi aveam cursuri cu profesorul Gheorghe Spacu, mașina neagră se oprea în fața clădirii de pe Cheiul Dâmboviței. Din ea cobora profesorul Ilie Morgulescu, care nu ținea cursurile în această clădire, ci numai la Universitate. Dar profesorul Morgulescu deschidea portiera din spate a mașinii, lua o poziție de drepți, pleca frumos capul, și din mașină cobora profesorul Gheorghe Spacu. Acesta din urmă îi întindea mâna profesorului Ilie Morgulescu și schimbau câteva cuvinte. Profesorul Gheorghe Spacu intra în clădire, iar profesorul Morgulescu se suia din nou în mașina cea

neagră și se întorcea spre Universitate. Desigur, profesorul Gheorghe Spacu era mai în vârstă decât profesorul Morgulescu, iar noi înțelesesem respectul dintre generații, cu toate că Ilie Morgulescu devenise ministru.

Cursurile profesorului Gheorghe Spacu beneficiau de caracterizări și detalii prețioase privind combinațiile complexe, acestea fiind mai ales descrise printr-o gamă coloristică deosebită, de la roz bombon la roz pal, verde crud, albastru intens etc.

La examenele profesorului Gheorghe Spacu nu ne puteam prezenta îmbrăcați oricum. Fetele aveam părul strâns, îmbrăcate cu o fustă închisă la culoare, cu bluze albe și mânecă lungă. Băieții, mai ales cei ce locuiau la căminul studențesc, plimbau o cravată în dungi de la unul la celălalt, după cum era seria în care se intra la examen, iar pe deasupra își puneau o haină închisă la culoare, dar și aceea și-o împrumutau unul de la celălalt.

La o sesiune de examene din iunie, într-o vară mai călduroasă, unul dintre colegii noștri, fiind mult mai înalt decât majoritatea colegilor, nu a putut îmbrăca nicio haină peste cămașă, așa că și-a ridicat mânecile la cămașa pe care o avea și a intrat în examen fără cravată și fără haină. Profesorul Spacu l-a întrebat dacă a venit la o echipă de muncitori să lucreze sau vrea să lucreze pe un tractor și, sarcastic, l-a apostrofat: „*Aici, dragul meu, nu avem așa ceva de făcut. Nu avem nevoie de mâneci suflecate. Aici are loc un examen*”. Și colegul nostru a părăsit sala de examen rușinat.

Și totuși, profesorul Gheorghe Spacu a știut să formeze un spirit de echipă mai ales pentru toți asistenții și conferențiarii cu care a lucrat și ne-a învățat și pe noi să știm să lucrăm în echipă. Așa se face că foarte mulți doream la terminarea facultății să lucrăm împreună și unii dintre noi am și reușit.

Trebuie să amintesc faptul că, în anul 1953 industria de medicamente, ca și institutele de cercetare de profil au trecut de la Ministerul Sănătății la Ministerul Chimiei. Se punea problema ridicării calității medicamentului prin organizarea de laboratoare de analiză și control, de standardizare a materiilor prime, fie ele naturale, indigene sau de import, ca și un control interfazic cu procese tehnologice stabilite pe etape. Astfel, mulți dintre noi, care am terminat studiile în anul 1954, am fost repartizați de comisia guvernamentală în fabrici de medicamente sau institute de resort. Cei mai numeroși au fost repartizați la ICCF 4 (din strada Ziduri între Vii, București), amintindu-mi astfel de: Stănescu Eugenia, Mănescu Felicia, Nicu Calmanovici, Bebe Cărciumaru și alții.

Unii au intrat în ICCF (Institutul de Cercetări Chimico-Farmaceutice), din șoseaua Vitan 112, amintind astfel de colegii Mihaela Călărășanu, Dimofte Lidia, Carol Cristescu și alții.

Eu însumi am primit o repartiție în ICCF nr. 6. Ședințele de producție destul de dese ne uneau, dar și în afara acestor ședințe obișnuiam să ne consultăm pentru orice problemă. Cu întreaga serie care am terminat în 1954 ne-am programat întâlniri festive din 5 în 5 ani. La 50 ani de la terminarea facultății ne-am întâlnit în anul 2004 la Facultatea de Chimie, care acum își avea sediul în 13 Septembrie. De atunci însă am hotărât să ne vedem în fiecare an, în luna iunie, între 10 și 30 ale lunii. Așa se face că an de an, deși în vârstă, ne consultăm acum asupra copiilor, a nepoților, asupra problemelor de sănătate etc.

Și ar mai trebui să spun că întreaga serie și-a adus un deosebit aport pentru țară, dar și pentru știință, fiindcă, pentru diferite domenii ale chimiei, la centrul comun ONUDI, care a luat ființă în București, în bulevardul Bălcescu nr. 7, în anul 1972, au fost organizate cursuri de specializare post-universitare pentru bursieri din întreaga lume. Unii dintre lectorii români care am susținut cursuri în București au devenit mai târziu experți ONUDI și au primit contracte în Africa, Asia, America Latină și chiar și în Europa. Mulți au pus bazele unor fabrici cu profil diferit în multe țări sau au creat institute sau centre de cercetare pentru unele materii prime ale unor țări, urmând ca aceste țări să valorifice materiile prime, dar la un înalt grad de puritate și de posibilitate de utilizare.

Lui Gheorghe Spacu, și altor asemenea dascăli, le datorăm cei de astăzi, și poate și de mâine, o comunicare sinceră, deschisă, și într-ajutorarea noastră, a fiecăruia.

Ultima amintire, privind imaginea marelui nostru dascăl, a fost cutremurătoare. În notele sumbre ale unei muzici clasice, în 1955, la crematoriul din București (singurul la acea vreme), trupul celui care ne învățase și cum să trăim în viață se transforma în cenușă. Fețele tuturor care au participat la această sumbră ceremonie au rămas împietrite cu un gol mare în suflet.